

Kari Paakkunainen (toim.)

Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia

Helsingin yliopisto
Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
2012

Politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 2012:1
Yleinen valtio-oppi

© Toimittaja ja kirjoittajat

Taitto: Raimo Parikka
Kannen kuva: Eveliina Kotilainen

Painettua julkaisua myy ja välittää:
Unigrafian kirjamyynti
<http://kirjakauppa.unigrafia.fi/>
books@unigrafia.fi
PL 4 (Vuorikatu 3 A) 00014 Helsingin yliopisto

ISSN-L 2243-3635
ISSN 2243-3635 (Painettu)
ISSN 2243-3643 (Verkojulkaisu)
ISBN 978-952-10-8196-5 (nid.)
ISBN 978-952-10-8197-2 (PDF)

Unigrafia, Helsinki 2012

Sisällys

<i>Juri Mykkänen – Eeva-Liisa Nisula – Jussi Pakkasvirta</i> Esipuhe: Uuden yhteistyön ja avoimen julkisuuden oppikirja	7
<i>Kari Paakkunainen</i> Johdantoa: Isänmaan järjestyksestä ja hyvinvointimobilisaatiosta eurooppalaisiin vääntöihin	9
<i>Pasi Saukkonen</i> Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen kulttuuri	27
<i>Sami Suodenjoki</i> Kansalaisyhteiskunnan ja Suomen ideat, liikkeet ja julkisuudet ennen vuotta 1917	53
<i>Pauli Kettunen</i> Kansallinen toimijuus suomalaisessa politiikassa	75
<i>Rauli Mickelsson</i> Suomalaiset puolueet kertomuksina	99
<i>Jan Sundberg</i> Puolueet yhteiskunnan ohjaajina ja ohjattuina	115
<i>Pentti Puoskari</i> Suomen talouspolitiikan ja työmarkkinamallin murrokset sotakorvauksista kilpailuyhteiskuntaan	137
<i>Eija Nurminen</i> Sosiaalipolitiikan muutos Suomessa 1960-luvulta tälle vuosituhanella	151
<i>Juha Herkman</i> Politiikan mediajulkisuus Kekkonen jälkeen	187
<i>Pertti Ahonen</i> Suomen julkisen hallinnon ja julkisen sektorin muutoksesta institutionalistisesta tutkimusnäkökulmasta	209

<i>Arto Lindholm</i>	
Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet ympäristöpolitiikkaan	243
<i>Raimo Väyrynen</i>	
Suomen pitkä linja: politiikka, talous ja globalisaatio	261
<i>Henri Vogt</i>	
Suomen ulkopoliittika: monensuuntaista eurooppalaistumista?	295
<i>Marjaana Jaubola</i>	
Tasa-arvosta Suomen vientituote?	
Suomalainen tasa-arvopuhe erojen tuottajana	311
<i>Kari Paakkunainen</i>	
Omaperäinen parlamentarismi järjestyksen ja ulkoisten	
tehtävien puristuksessa	377
Artikkelien kirjoittajat	391

Viitteet

- 1 Vaatimukset talouden hallituksi supistamiseksi ovat virinneet uudelleen de-growth-liikkeen myötä. Tämäkään liike ei ole kyennyt esittämään vakavasti otettavaa vaihtoehtoa tuotannon ja kulutuksen oravanpyörästä poishyppää-miseksi.

- Korkman, Sixten. 2010. Kestääkö pohjoismainen malli? Teoksessa Petri Rouvinen ja Pekka Ylä-Anttila (toim.) *Kriisin jälkeen*. Helsinki: Sitra, s.177-190.
- Kuisma, Markku. 2010. *Rosvoparonien paluu. Raha ja valta Suomen historiassa*. Helsinki: Siltala.
- Kuisma, Markku. 2011. *Saba. Tarina Suomen modernisaatiosta ja ihmisistä jotka sen tekivät*. Helsinki: Siltala.
- Lieven, Dominic. 2000. *Empire. The Russian Empire and Its Rivals*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Meinander, Henrik. 1999. *Tasavallan tiellä. Suomi Kansalaissodasta 2000-luvulle*. Helsinki: Schildts.
- Moisio, Pasi. 2010. Tuloerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys, teoksessa Marja Vaarama, Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 180-97.
- Naumanen, Päivi & Heikki Silvennoinen. 2010. Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus. Teoksessa Jani Erola (toim.), *Luokaton Suomi. Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, s. 67-88.
- Nyysölä, Kari. 2011. Semiperiferisen Suomen taloudellinen ja poliittinen kehitys. *Politiikka* 53(4), s. 259-70.
- Pajarinen, Mika, Petri Rouvinen & Pekka Ylä-Anttila. 2010. *Missä arvo syntyy? Suomi globaalissa kilpailussa*. Helsinki: Taloustieto.
- Paloheimo, Heikki. 1984. Distributive Struggle, Corporatist Power Structures and Economic Policy of the 1970s in Developed Capitalist Countries. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Politics in the Era of Corporatism and Planning*. Tampere: Finnish Political Science Association, s. 1-46.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia 22.6.2001. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>, (23.4.2012).
- Rouvinen, Petri, Pentti Vartia & Pekka Ylä-Anttila. 2007. *Seuraavat sata vuotta. Aikamatka maailmaan ja Suomeen 1907-2107*. Helsinki: Taloustieto.
- Ruuskanen, Olli-Pekka, Alex Snellman & Mika Widgrén. 2010. Yhteiskunnan huipulla: eliittirakenne muutoksessa 1809-2009, teoksessa Petteri Pietikäinen (toim.), *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, s. 34-55.
- Saari, Juho. 2011. Eriarvoisuus kasvun ja työllisyyden Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 76(1), s. 76-84.

Marjaana Jauhola

Tasa-arvosta Suomen vientituote? Suomalainen tasa-arvopuhe erojen tuottajana¹

Kansainvälisenä naistenpäivänä, 8.3.2011², viikko ennen Suomen eduskuntavaalien varsinaista vaalipäivää, Suomen UN Women³ ja Väestöliitto julkaisivat tiedotteen otsikolla ”Tasa-arvo Suomen vientituotteeksi” (Suomen UN Women 2011, Väestöliitto 2011). Tiedotteella nämä kaksi naisten oikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi toimivaa järjestöä halusivat kiinnittää kansanedustajaehdokkaiden huomion kehitysmäärärahoista käytävään keskusteluun ja sen yhteyksiin naisten aseman ja sukupuolten välisen tasa-arvon yhteyksiin. Keskustelu kehitysyhteistyömäärärahojen suuruudesta nousi yhdeksi vaaliteemoista, erityisesti ”jytyn” saavuttaneiden perussuomalaisehdokkaiden vaalikampanjoinnissa, mutta keskustelu jatkui heti vaalien jälkeen, kun pankkiiri Björn Walhroosin totesi lakoonisesti, että ”kehitysapu [on] syytä lopettaa” (Suomen Kuvalehti 2011).

Ajatus suomalaisesta tasa-arvosta vientituotteena ei ole suinkaan uusi. Samankaltaisia ajatuksia on herätelty jo aiemmin 2000-luvulla⁴. Uudet kauppatuoteideat näyttävät ajoittuvan suomalaisen talouden rakennemuutoksesta sekä globaalista talouskilpailusta käytyyn keskusteluun, jossa perinteisten vientituotteiden (metsä- ja metalliteollisuus) rinnalle on viime vuosina nostettu ainakin koulutusta⁵ (Opetusministeriö) sekä rauhanvälitystä (Ulkoasiainministeriö). Tiedotteen sävy myötäilee Ulkoasiainministeriön asettaman brändityöryhmän syksyllä 2010 tekemää eh-

dotusta Suomesta maailman ongelmanratkaisijaksi: ”Tehtävä Suomelle! Miten Suomi ratkaisee maailman viheliäisimpiä ongelmia – consider it solved” (Maabrändiraportti 2011). Työryhmä pitää tasa-arvoa Suomen vahvuutena ja pitää Suomea ”maailman toimivimpana yhteiskuntana” (Maabrändiraportti 2011, 63).

On varmasti liian aikaista arvioida kevään 2011 eduskuntavaalien tai vaalikampanjoinnin vaikutusta naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa edistävälle työlle tai suomalaiselle kehitysyhteistyölle. Sen sijaan lähestyn tässä artikkelissa suomalaista tasa-arvopuhetta tiedotteen ”tasa-arvo Suomen vientituotteeksi” kautta. Teen artikkelissa kriittistä luentaa vaateesta ”tasa-arvo Suomen vientituotteeksi” avaamalla sen ongelmallisuutta ja absurdiutta aiemmin tehdyn sukupuolentutkimuksen avulla sekä suomalaisesta tasa-arvopolitiikasta, että väittämistä ”Suomi tasa-arvopolitiikan mallimaana” ja ”jo saavutetusta tasa-arvosta” (ks. esim. Holli 2002; Julkunen 2010; Sulkunen 1987). Lähestymistapanani käytän otsikon outouttamista – feminististä strategiaa, jonka tavoitteena on suomalaisen tasa-arvopuheen, ja sitä myötä tasa-arvopolitiikan ja kehityspolitiikan, uudelleenpolitisoinen.

Lähestyn tasa-arvopuhetta maailmanpoliittisesta näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että tasa-arvoa ja sitä edistävää politiikkaa ei tarkastella yksinomaan Suomen sisäisenä politiikan lohkona jolloin tehtäisiin kategorinen ero kansallisten ja kansainvälisten ilmiöiden tai keskustelujen välillä (Aaltola 2007, 39-40). Sen sijaan tasa-arvoa ja tasa-arvopolitiikkaa käsitellään globaalien ja lokaalien politiikkojen kenttänä, jossa rajausta kansallisesta tasa-arvopuheesta kyseenalaistaa mm. vahva kansainvälisen ja valtioiden rajat ylittävän naisasia- ja feministisen liikkeen vaikutus. Tästä seuraa, että tässä artikkelissa esimerkiksi tasa-arvopuheen ”suomalaisuus” ymmärretään normeja ja ideaaleja tuottavana, ei-neutraalina, poliittisena puheena, jonka tuottamia oletuksia normaalista, hierarkkisuudesta ja suhdetta toiseuteen/toiseen artikkelissa tehdään näkyväksi.

Aluksi teen katsauksen tasa-arvo- ja tasa-arvopolitiikan käsitteisiin. Varsinaisessa analyysiosassa pohdin, miten edellä mainitun tiedotteen kaltainen puhe suomalaisesta tasa-arvosta tuottaa käsityksiä suomalaisuudesta ja tasa-arvosta. En pyri artikkelissa vastaamaan kysymykseen, mitä suomalainen tasa-arvo on tai arvioimaan tiedotteen latineiden järjestöjen, Suomen UN Womenin ja Väestöliiton, varsinaista kehityspoliit-

tista toimintaa. Sen sijaan pohdin, mitä tasa-arvon edistäminen vientituotteena merkitsee suomalaiskansallisena kertomuksena sekä erojen että toiseuden tuottajana.

Tasa-arvon käsitteestä ja tutkimuksesta

Suomessa tasa-arvon ja tasa-arvopolitiikan käsitteet ovat vakiintuneet 1980-1990-luvulta lähtien tarkoittamaan etupäässä sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sen edistämistä (Borchorst 2001, 176). Näin määriteltynä tasa-arvopuheessa tehdään ns. hiljaista eroa esimerkiksi 1970-luvulla korostuneeseen taloudelliseen tai poliittiseen tasa-arvoon (mt.) tai vieläkin laajempaan tai ”yleiseen” käsitykseen tasa-arvosta, joka pitää sisällään sukupuolen lisäksi esimerkiksi rotuun, sukupuoliseen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvän tasa-arvo-oletuksen (Holli 2002, 20). Tässä artikkelissa tasa-arvolla/tasa-arvopolitiikalla viitataan diskurssiin, jossa puhutaan sukupuolten tasa-arvosta ja sen edistämisestä. Tämä puhe on saanut erilaisia painotuksia ja sisältöjä ajankohdasta riippuen: sisältöjä on myös jatkuvasti kritisoitu erilaisista erotteluista ja rajojen vedosta (Holli 2002, Julkunen 2010, Kuusipalo 2002). Tällöin tasa-arvo ja siitä käyty yhteiskunnallinen keskustelu näyttäytyy jatkuvasti muuttuvana poliittisena kenttänä.

Feministisessä tutkimuksessa on puhuttu kolmesta tavasta käsittää sukupuoli: käsitys naisista ja miehistä perimmiltään samanlaisina (equality), käsitys naisista ja miehistä perimmiltään erilaisina (difference) ja sukupuolen kaksijakoisuuden sijaan epätasa-arvoisuuden ja erojen moninaisuuden korostaminen (diversity) (ks. esim. Kuusipalo 2002, 210-220, Rossi 2010, 25-37). Tavoiteltava sukupuolten välinen ihannetila vaihtelee myöskin sen mukaan puhutaanko mahdollisuuksien, tulosten, tehtävien, velvollisuuksien tai ajankäytön tasa-arvosta. Esimerkkinä tästä jaottelu yhtäläisten mahdollisuuksien (de jure) ja yhtäläisten tulosten (de facto) tasa-arvoon: liberalistisen ajattelun mukaan yhteiskunnan tehtävä on luoda kummallekin sukupuolelle yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa samaa inhimillistä potentiaaliaan. Yhtäläisten tulosten tasa-arvo puolestaan kiinnittää huomiota niihin yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin, jotka estävät erityisesti naisia toteuttamasta heille suotuja oikeuksia täy-

simääräisesti. Tasa-arvon toteutumiseksi ei riitä pelkkien mahdollisuuksien luominen, vaan tasa-arvopoliitikalla on oltava yhteiskuntaa ja sen rakenteita muuttava luonne (Holli 2002, 17).

Ymmärrän tässä artikkelissa tasa-arvopuheen ”yhteiskunnallista todellisuutta tuottavaksi puheeksi” (Holli 2002, 14), jossa tarjoutuu mahdollisuuksia tietyn tapaiselle toimijuudelle ja toimijalle (Rossi 2010, 30-31). Ymmärrän tasa-arvopuheen myös sellaiseksi puheeksi jossa sukupuolen lisäksi tuotetaan ymmärrystä suhteessa muihin risteäviin eroihin esimerkiksi seksuaalisuuteen, kansalaisuuteen, rotuun ja etnisyyteen (mt., 35-37). Tällöin analyysin keskiöön nousevat ideaalit, normit ja niiden sisäistäminen (esimerkiksi käsitteet kunnollinen nainen, kunnollinen mies, normiperhe – mitä on tasa-arvo ja ketä se koskee). Keskeistä tälle lähestymistavalle on ajatus vallasta tuottavana ja dynaamisena voimana vaikuttaen erilaisten toimijoiden aseisiin ja suhteisiin: yksilöiden tai ilmiöiden asemaan erilaisten valtakäytäntöjen kehyksissä, kuten koulussa, työpaikalla, kuluttajana tai kansalaisena tasa-arvopuheen keskiössä (Kaisto & Pyykkönen 2010, 9). Pyrkimyksenä on avata kysymisen tila, jossa kyseenalaistetaan luonnollisina ja pysyvinä ymmärrettyjä käsitteitä ja jossa hallintakäytännöissä vaikuttavat logiikat on mahdollista paljastaa (mt, 13-14). Ajatuksena on antaa mahdollisuus kyseenalaistamisen, toisinajattelun ja toisintoiminnan pohdinnalle.

Tässä artikkelissa analyysin apuna käytetään outouttamisen käsitettä. Sara Ahmed on (2006, 56) puhunut toiston merkityksestä normalisaation prosessissa: kuinka jostain asiasta tulee ”normaali” tai niin itsestään selvästi totta oleva, että sitä ei enää kyseenalaisteta – normaaliksi tekemisen ”työ” ja vaiva muuttuu näkymättömäksi. Outouttamisen menetelmällä tämä työ ja vaiva palautetaan näkyväksi, jolloin on mahdollista nähdä ”normaalin” tai normaaliuden oletuksen absurdius.

Outouttamisen menetelmä on oman analyysini välineenä saanut vaiutteita useammalta yhteiskuntatieteellisen keskustelun kentältä: yhtäältä se kumpuaa niin sanotun mustan feminismin tuottamasta näkökulmasta valtavirtaan. Se on niin sanottu vastakatse, joka on muodostunut kolonialisoitujen mustien ihmisten vastarinnan alueeksi. Bell Hooksin (2003) mukaan vastakatse on kriittinen, oppositiossa oleva katse. Outouttamisen menetelmän taustalla on myös keskustelu, jossa englanninkielinen käsite queer/to queer on kääntynyt oudoksi, kummaksi, kum-

masteluksi tai vikuroinniksi seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvien oletusten ja merkitysten kyseenalaistamisen menetelmänä (Vänskä 2007, 20 alaviite 28, myös Sorainen 2005, 35; queer ja pervo -termien käsitehistoriasta Kekki 2006a 3-18). Olennaisena metodina on katsojan/lukijan kyselevä ja kyseenalaistava asenne. Sara Ahmed (1998, 17) on viitannut tällä asenteella lukijaan, joka keskeyttää tekstin kysymyksillä ja pohtii miksi teksti toimii, miten ja kenelle. Outouttamisen menetelmään liittyy käsitteiden, kuten ”nainen”, tai ”mies”, kyseenalaistaminen ja ymmärtäminen ei-historiallisina, jopa rasistisina ja kolonialistisina kategoriana – jossa on sisään rakennettuna oletus esimerkiksi naiseuden universaalista kokemuksesta (esim. Mohanty 1999).

Artikkelin loppuosa analysoi tiedotteen tuottamaa kuvaa Suomesta tasa-arvon mallimaana sekä pohtii tasa-arvopuhetta erojen ja toiseuden tuottajana peilaten tiedotteen tuottamia merkityksiä aiempaan suomalaisesta tasa-arvopolitiikkaa koskevaan tutkimukseen ja keskusteluun.

Suomi – tasa-arvon mallimaa?

Tiedotteen sävyistä saa sen kuvan, että sukupuolten välistä tasa-arvoa pidetään Suomessa jo toteutuneena asiana, kun taas kehitysmaissa tasa-arvotyötä riittää (”näin ei ole kaikkialla, eikä ole itsestäänselvyys, että naiset saavat ylipäättään osallistua politiikkaan tai edes äänestää”). Näin ollen ajatus tasa-arvosta suomalaisena vientituotteena esittäytyy varsin luontevana tapana, jolla Suomen hallitus, kansanedustajat ja kehitysyhteistyötä toteuttavat toimijat laajemmin voivat osallistua globaaliin oikeudenmukaisuuden kampanjaan: ”Suomi voisi omaa esimerkkiään hyväksikäyttämällä nostaa sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen kehityspolitiikkansa vientituotteeksi”.

Naisiin sijoittaminen näyttäytyykin yhtenä kustannustehokkaimpana tapana saavuttaa muut kehitystavoitteet: naisten koulutukseen sijoittamalla parannetaan ”perheen elämää sekä koko yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kehitystä, mikä puolestaan johtaa köyhyyden vähenemiseen”. Tasa-arvoa perustellaan taloudellisen tehokkuuden keinoin. Naisten oikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen perusteleva kehityspolitiikan kustannustehokkuudella tai hyvinvoinnin, kehi-

tyksen ja köyhyyden vähenemisen välineenä näyttäytyy osana laajempaa kansainvälisten järjestöjen (esim. UN Women/Unifem, Maailmanpankki) tasa-arvostrategioiden uudelleenmäärittelyä olemassa olevan talousjärjestelmän, globaalin kapitalismin hengessä (Bedford 2009, 173). Se, että tasa-arvo esitetään kehityspolitiikassa suomalaisena vientituotteena, näyttääkin vahvistavan ajatusta, jossa tasa-arvo valjastetaan taloudellisten intressien palvelemiseen. Anne Maria Holli (2003, 15) on todennut, että tasa-arvopolitiikka on 1960-luvulta lähtien kytkeytynyt talouden ideologiaan ja naisten siirtyminen työmarkkinoille on katsottu merkiksi tasa-arvon toteutumisesta. Judith Squires ja Johanna Kantola (ilm.) ovat kutsuneet tasa-arvon edistämispolitiikan sulautumista vapaiden markkinoiden rationalismiin ”markkinafeminismiksi”.

Tiedotteessa esiintyvä oletus jo saavutetusta tasa-arvosta on Suomessa käytävän tasa-arvokeskustelun yksi myyteistä, jota tasa-arvopolitiikan- ja sukupuolentutkimus pyrkii murtamaan (Julkunen 2010, Holli 2002). Kevät Nousiaisen (2005, 1188) mukaan, mikäli naisten oikeudellisen tasa-arvon vahvistuminen ymmärretään evolutiivisena kehityskertomuksena, Suomi näyttäytyy tuossa kertomuksessa edelläkävijänä ja naisten oikeuksien puolustajana. Kansainvälisten vertailujen valossa kuva Suomesta ja yleisemmin Pohjoismaista ”maailman parhaana kolkkana” (Julkunen 2010, 11-12) näyttäytyykin kiistattomana. Esimerkiksi maailman talousfoorumin sukupuolikuilun indeksi (global gender gap)⁶ sijoittaa Suomen vuoden 2010 raportissa sijalle 3 Islannin ja Norjan jälkeen ja vuoden 2010 YK:n inhimillisen kehityksen raportissa sukupuolten epätasa-arvon indikaattorilla⁷ mitattuna Suomi on sijalla kahdeksan Hollannin, Tanskan, Ruotsin, Sveitsin, Norjan, Belgian ja Saksan jälkeen. Lars Trägårdhin mukaan käsitykset demokratiasta, hyvinvoinnista, modernisuudesta ja tasa-arvosta olleet olennainen osa pohjoismaista YK-politiikkaa (Lars Trägårdh 2002, 130-1), jossa korostuu käsitys Pohjoismaista maailman omatuntona (mt., 152).

Evolutiivista kehityskertomusta suomalaisesta tasa-arvosta ylläpidetään erilaisin tasa-arvon virstanpylväin: naisten äänioikeus valtiollisissa vaaleissa (1906) ja kunnallisvaaleissa (1917), naisten oikeus tulla valituksi valtion virkoihin (1926) sekä naimisissa olevista naisista täysivaltaisia kansalaisia (1930). Samoin sodanjälkeistä hyvinvointivaltiota on kutsuttu ”tytön parhaaksi ystäväksi, timanttejakin paremmaksi”, sen tarjoamien

palveluiden ja sosiaaliturvan vuoksi (ks. esim. Anttonen 1994, Bergman 1998, 178-9; Bergqvist 2001, 17). Suomalainen hyvinvointivaltio on tarjonnut naisille työpaikkoja ja naisten osuus julkisen sektorin henkilökunnasta nousi vuosina 1960-90 40 %:sta 65 %:iin (Julkunen 2002, 32-34). 1980-luvulla myös suomalainen naistutkimus toisti kertomusta ”vahvasta suomalaisesta naisesta”, jossa tasa-arvo ja naisten yhteiskunnallisesti vahva asema liitettiin hyvinvointivaltioon ja laajaan julkiseen sektoriin. 80- ja 90-lukujen vaihteessa puhe hyvinvointivaltion hyveistä vaihtui kuitenkin hyvinvointivaltion alasajoa ja uusliberalismin käännettä korostavaan tutkimukseen. (Eräsaari 2010, 210)

Kertomus suomalaisesta tasa-arvosta kietoutuu kertomuksiin pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta, valtiofeminismistä ja sitä kautta muotoutuu kuva aktiivisen naiskansalaisuuden ideaalista: poliittisesti aktiiviset naiset työskentelemässä hyvinvoinnin ja tasa-arvon puolesta (Brunila 2009, 15). Hyvinvointivaltio onkin sekä mahdollistanut että rajannut naisille tarjolla olevia olemisen ja tekemisen tapoja: hyvinvointipalvelut ovat osallistuneet sukupuolijärjestyksen ylläpitämiseen tuottamalla naisille suunnattuja palveluja, sosiaaliturvaa ja työpaikkoja (Eräsaari 2010, 212-3). Raija Julkunen (2002, 34-7) arvioi kuitenkin, että näin on samalla tuotettu koulutukseen, ansiotyöhön, heteroseksuaaliseen parisuhteeseen ja heteroäitiyteen kiinnittynyttä naiseuden ihannetta. Edellisten lisäksi myös ikä ja yhteiskuntaluokka ovat säädelleet käsityksiä hyvästä äitiydestä. Irma Sulkunen (1987) onkin väittänyt, että demokraattinen molemmat sukupuolet huomioiva kansalaisuuskäsitys on ollut Suomessa sukupuolenmukaisesti kaksijakoinen: feminiininen ja maskuliininen elämänpiiri toisistaan erotettuna. Feminiininen sijoittuu yksityisen ja hoivan puolelle, maskuliininen julkisen ja vallan (politiikka, talous, turvallisuus) puolelle.

Äitikansalaisihanteen perintö

Tiedotteen väite ”naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on ratkaisevaa naisten asemaa parantavien toimenpiteiden aikaansaamiseksi” korostaa naistoimijuuden merkitystä tasa-arvon edistäjänä. Eduskuntavaalien yhteydessä todettuna tämä lause vahvistaa ajattelua

tasa-arvopolitiikasta valtiollisena toimintana jättäen ulkopuolelle valtion ulkopuolella tapahtuvan työn tasa-arvon edistämiseksi (Holli 2002, 21, valtiofeminismistä ks. esim. Bergman 1998, 179 ja Holli ja Kantola 2007). Sukupuolten välinen tasa-arvo määrittyy tiedotteessa naisten ja miesten yhtäläisinä mahdollisuuksina (”Suomessa naisilla on miesten kanssa yhtäläinen mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan”) sen sijaan, että painotettaisiin esimerkiksi toteutunutta tasa-arvoa tai kiinnitetäisiin huomiota naisten välisiin eroihin tasa-arvon saavuttamisessa.

Naistenpäivänä julkistettu tiedote näyttääkin heijastelevan sukupuolittunutta ideaa, jossa naisen ideaalimaailmassa toteutuu ansiotyön sekä uusia, tuottavia, kansalaisia kasvattavan äitiyden, niin sanotun äitikan-salaisen (Anttonen 1994, 210-10), yhdistäminen: ”koulutetun naisen yhteiskunnallinen asema on parempi, hän pystyy tekemään ansiotyötä, hankkii tutkitusti vähemmän lapsia, pystyy huolehtimaan heistä paremmin ja kouluttaa heidät varmemmin. Kaikki tämä parantaa perheen elämää sekä koko yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kehitystä, mikä puolestaan johtaa köyhyyden vähenemiseen”. Ajattelu heijastelee suomalaisen naisliikkeen pitkää ns. maternalistisen feminismin, poliittisen äitiyden, (uudistusvaateiden kohdistuminen äitejä ja lapsia koskevaan politiikkaan) historiaa (Anttonen 1994, Kuusipalo 1994, Bergman 1998).

Naiskansalaisuuden lisäksi tiedote lataa kausaalisen yhteyden naisten koulutuksen, yhteiskunnallisen aseman sekä köyhyyden vähentämisen välille YK:n vuosituhattavoitteiden⁸ mukaisesti: sijoita tytön koulunkäyntiin – köyhyys vähenee – maailmasta tulee parempi paikka elää. Sara Ahmed (2000, 175-6) onkin muotoillut, että tyttöjen elämänsästä muodostuu maailman kehityksen metafora ja tyttöjen mahdollisuuksien toteutuminen peilaa globaalin feminismin voittokulkua. Rosalind Eybenin (2009) kriittinen analyysi ”investoinnista tyttöihin” kiinnittää huomiota tällaisen strategian yksinkertaiseen uskoon lineaarisesta ja kausaalisesta tapahtumaketjusta, jossa tarjolla oleva ratkaisu tekee näkymättömäksi epäoikeudenmukaisuuden ja epätasa-arvoisuuden historiallisia kehityskulkuja sekä tekee tarpeettomaksi kuulla yksittäisten ihmisten elämäkokemuksia tai haaveita omasta tulevaisuudestaan.

Suomalaisen tasa-arvopoliitiikan kansainväliset kytkökset

Tätä kautta herääkin kysymys: onko tasa-arvo suomalainen vienti- vai jopa mahdollisesti tuontituote? Tai, voidaanko tasa-arvoa ylipäänsä viedä tai tuoda? Lähestyn vientituote-ajattelua kahden esimerkin kautta: YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevasta yleissopimuksesta sekä EU:n tasa-arvopoliitikasta käydyn tasa-arvopoliittisen keskustelun kautta osoittaen kuinka vienti/tuontituote-jaottelu häivyttää Suomessa käydyn tasa-arvopoliittisen keskustelun maailmanpoliittiset, kansalliset rajat ylittävät yhteydet, mutta samalla myös oletetaan tasa-arvon olevan valmis tuote, jota viedä muualle maailmaan.

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus solmittiin vuonna 1979 ja Suomi ratifioi sen vuonna 1986.⁹ Suomen hallitus raportoi CEDAW-komitealle säännöllisin väliajoin; ensimmäinen raportti annettiin vuonna 1988, viimeisin kuudes raportti vuonna 2008 ja tuoreinta raporttia työstetään parhaillaan. Sopimuksen ratifiointiin liittyi merkittäviä tasa-arvopoliittisia muutoksia, joista merkittävämpänä pidetään tasa-arvolain hyväksymistä (1986). CEDAW-komitea on kiinnittänyt toistuvasti Suomen hallituksen raporteissa huomiota erityisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan¹⁰, sukupuolikiintiöihin, ja palkkaeroihin. Komitean Suomen ensimmäisen raportin käsittelyssä kiinnitettiin huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksiin. Vaikka suomalaiset naisjärjestöt olivat nostaneet naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksiä jo 1970-luvulta alkaen mm. perustamalla turvakoteja, liitettiin naisiin kohdistunut väkivalta vasta vuonna 1997 valtakunnalliseen suunnitelmaan sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä ja vuonna 1999 käynnistettiin ensimmäinen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn keskittynyt valtakunnallinen sosiaalityön projekti (Ronkainen 2008, 390-1).

Onkin väitetty, että naisiin kohdistuva väkivalta tunnistettiin merkittäväksi tasa-arvopoliittiseksi ongelmaksi erityisesti kansainvälisen arvostelun kautta, joka nousi esiin CEDAW-sopimuksen lisäksi muun muassa YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitean toimesta (Pirjatanniemi 2011, 156 alaviite 13). Näin ollen oikeuden ja rikosoikeuden kansainvälistyminen on muokannut suomalaista kriminaalipoliittikkaa naisten oikeudet huomioivaan suuntaan. Aiemmin ihmisoikeuksia käytettiin

rikosoikeutta rajaavana argumentaation keinona, kun taas nyt uhrin asemasta käsin käydyssä keskustelussa ihmisoikeusargumentteja käytetään rikosoikeuden käyttöä perustelevina tekijöinä (Pirjatanniemi 2011, 155). Kansainvälisen lainsäädännön normistolla on ollut merkittävä vaikutus suomalaisen tasa-arvopolitiikkaan, sekä lainsäädännölliseen työhön että tasa-arvotoimiin eikä viime vuosikymmenien suomalaista tasa-arvokeskustelua näin ollen voida pitää puhtaasti kansallisena politiikan muotona (ks. esim. Nousiainen 2005). Toisaalta, vaikka naisiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen ja poistaminen tulivat osaksi tasa-arvopolitiikkaa 1990-luvulla sekä kansallisten turvallisuus- ja kriminaalipolitiikan ohjelmien asialistalle, suomalaista rikoslainsäädäntöä ei ole tarkasteltu tähän päivään mennessä tasa-arvopolitiikan tai syrjinnän näkökulmasta siitäkään huolimatta, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on pidetty kansainvälisessä oikeudessa syrjintänä ja ihmisoikeusloukkauksena jo parin vuosikymmenen ajan (Nousiainen 2011, 219).

Muita esimerkkejä CEDAW:in kautta käsittelyssä olleista naisiin kohdistuvan syrjinnän ja sen vastaisen työn kysymyksistä ovat olleet sukupuolikiintiöt, jotka liitettiin vuonna 1995 tasa-arvolakiin: niin sanottu kiintiösäädös määräsi 40-60 prosentin jakauman kumpaakin sukupuolta kunnallisiin toimielimiin vaaleilla valittuja valtuustoja lukuun ottamatta (Holli, Raevaara ja Luhtakallo 2007, 17). Toinen toistuva teema on ollut naisten ja miesten väliset palkkaerot, jonka tilanne ei ole juurikaan muuttunut eri raportointikertojen välillä (Tasa-arvovaltuutettu 2009). Kansalaisjärjestöjen varjoraportti vuodelta 2008 listaa seuraavat teemat keskeisinä ongelma-alueina Suomessa: tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain suunniteltu yhdistäminen, vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten oikeudet, naisiin kohdistuva väkivalta, naiskauppa ja prostituutio, tasa-arvosuunnittelu oppilaitoksissa, epätasa-arvo työmarkkinoilla ja yhteiskunnallisessa elämässä ja sukupuolen huomioiva budjetointi (Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinno-organisationer i Samarbete NYTKIS ry 2008, 3-4).

Myös tuore tutkimus (Nousiainen 2005, Kantola ja Nousiainen ilm., Holli ja Kantola 2007) EU-jäsenyyden vaikutuksista suomessa tehtyyn tasa-arvopolitiikkaan osoittaa, että käsitys Suomesta puhtaasti tasa-arvon viejänä on vähintäänkin vääristynyt. Oikeudellisen tasa-arvon näkökulmasta katsottuna Euroopan jäsenyyden jälkeen Eurooppa-politiikasta

on tullut olennainen suomalaisia tasa-arvonormeja muokkaava toimija YK:n sijaan (Nousiainen 2005, 1189). Hollin ja Kantolan (2007) haastattelemat valtiofeministit kokevat EU-jäsenyyden vaikuttaneen positiivisesti Suomessa tehtävään tasa-arvopolitiikkaan: työlle on saatu vahvistusta uusien työkalujen, rahoituksen ja erityisesti Euroopan unionissa määriteltyjen tasa-arvoindikaattoreiden kautta, joilla voidaan osoittaa, että sukupuolten välistä tasa-arvoa ei ole Suomessakaan vielä saavutettu (Hollin ja Kantola 2007, 89-90).

Konkreettisesti EU-jäsenyys on merkinnyt tasa-arvolain uudistamista kahteen kertaan (2002 ja 2005), joiden kautta muutokset ovat koskettaneet syrjinnän vastaisen toiminnan vahvistamista suhteessa palkkaeroihin, raskaana oleviin naisiin, epäsuoraan syrjintään sekä seksuaaliseen häirintään liittyen (mt., 90). EU-jäsenyyden myötä vuonna 2004 Suomessa hyväksyttiin yhdenvertaisuuslaki, joka on rinnakkainen tasa-arvolaille kiinnittäen huomiota ikään, etniseen taustaan, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, uskomukseen tai mielipiteeseen, terveyteen, vammaisuuteen ynnä seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviin syrjintäkysymyksiin (Nousiainen 2005, Harjunen 2010). Euroopan unionin kautta suomalaiseen keskusteluun on tullut vahvemmin välillisen ja välittömän syrjinnän käsitteet ja toisaalta syrjintäkiellon tiukkuus ja laajuus ovat pakkaneet uudistamaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja (Kantola & Nousiainen ilm, 1). Toisaalta eroja on nähtävissä esimerkiksi äitiyslomissa ja vanhempainvapaan säätelyssä: EU käsittelee äitiyttä ja isyyttä erilaisina ilmiöinä ja pitää äidin suhdetta lapseen luonteeltaan ensisijaisempana kuin isän. Jäsenmaiden enemmistö näyttää hyväksyvän tämän ja Kantola ja Nousiainen olettavat, että sukupuolten eroa korostava käsitys EU:n vaikutuksista voi vahvistua myös Suomessa (Kantola ja Nousiainen ilm, 8).

Viimeaikoina on käyty keskustelua suomalaisen tasa-arvopolitiikan eurooppalaistumisesta, siirtymästä hyvinvointivaltio politiikasta syrjinnänvastaiseen politiikkaan, sekä tämän muutoksen tuomista mahdollisuuksista ja uhista. Mitä tapahtuu kun tasa-arvosta tulee syrjintäkysymys, jolloin tasa-arvoa lähestytään lähinnä oikeudellisena kysymyksenä? Syrjintälainsäädäntö pyrkii tavoitteisiin yhtäläisten mahdollisuuksien kautta, kun taas positiivisilla erityistoimilla tarkoitetaan hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan mahdollisuuksia ehkäistä tai kompensoida niitä

vinoutumia, joita syrjintä ja muu marginalisoituminen yhteiskunnassa aiheuttavat. Tutkijat pelkäävätkin, että muodollinen tasa-arvokohtelu voi vahvistaa epätasa-arvoisia rakenteita (Kantola ja Nousiainen ilm, 8).

Tasa-arvo ja naisten väliset erot

Sukupuolijakojen murros nähdään suurena modernisaatiokertomuksena, modernin kansalaisuuden syntymisenä (Julkunen 2010, 9). Sukupuolten tasa-arvon kertomus nivoutuukin siis kansalliseen tarinaan Suomesta ja suomalaisesta sukupuolittuneesta kansalaisuudesta, joiden kautta on syntynyt oletuksia myös toisista ja toiseudesta. Ruth Lister (2009, 243) on kutsunut pohjoismaiden ihannoitua "pohjoismaiseksi nirvanaksi", minkä keskeisenä oletuksena normaalista on idea kahden heteron palkka- ja hoivasuhteesta. Lister kysyykin, onko nirvana kaikkien feministien utopia? Nostan seuraavaksi muutaman esimerkin siitä keskustelusta, jolla käsitystä suomalaisesta tasa-arvosta on kyseenalaistettu kiinnittämällä huomiota naisten ja miesten välisten erojen sijaan naisten välisiin eroihin esimerkiksi luokkaan ja seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Suomalaisen naisasialiikkeen synty paikannetaan usein osaksi laajempaa kansalaisyhteiskuntamme syntyä 1800-luvun lopussa (Juvonen 2010, 258). Eräänä näyttämönä toimi helsinkiläinen salonki, jossa kokoontui fennomaanista liikettä lähellä olleen yläluokan ja nousevan keskiluokan naisten lukupiiri¹¹. Samaan aikaan työväenliikkeen piirissä aktiiviset naiset järjestäytyivät perustamalla naisosastoja työväenyhdistysten alaisuuteen. Suomen Työläisnaisliitto (myöh. Suomen Sosiaalidemokraattinen naisliitto) perustettiin vuonna 1900 (lisää historiasta ks. esim. Jallinoja 1983 ja Sulkunen 1987).

Kun muista Pohjoismaista on todettu, että 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa naisasialiike yhdisti naiset, Suomen kohdalla sekä järjestäytymisessä että tärkeiksi koetuissa asioissa näkyi selkeä oikeisto-vasemmisto jaottelu. Onkin väitetty, että sukupuoli ei ollut se ensisijainen järjestäytymisen syy, vaan järjestäytymistä ohjasi vahva sitoutuminen luokkakysymykseen (Kuusipalo 1994, 57), mutta toisaalta naisten järjestäytymistä tapahtui myös uskonnollisissa herätys-, raittius-, nuorisoseura- ja osuusliikkeissä (Juvonen 2010, 258). Tutkija Katariina Järvinen Helsingin

sanomien sunnuntaidebatissa herätteli syksyllä 2010 keskustelua tasa-arvopolitiikan yhteyksistä yhteiskuntaluokkaan:

...hyvin ansaitsevien naisten joukko on erkaantunut suuresta keskituloisten naisten joukosta, köyhemmistä puhumattakaan...naisten keskinäiset suhteet ja valtataistelut jätetään liian vähälle huomiolle, kun puhutaan sukupuolijärjestelmän ongelmista...olisi myös tärkeää täsmentää, minkä sukupuolen ja yhteiskuntaluokan näkemyksiä tasa-arvokortilla ajetaan. (Järvinen 2010)

Järvinen palauttaakin puheenvuorollaan suomalaisen tasa-arvopoliittisen keskustelun feminismiin keskeiseen kysymykseen sukupuolen suhteesta eriarvoisuuden ja erojen moninaisuuteen: sukupuolen ei ajatella riittävän valtasuhteiden ja epätasa-arvoisuuden analyysiperustaksi (Rossi 2010, 35).

Tasa-arvopolitiikkaa ja suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa on kritisoitu hetero-oletuksesta kiinnittämällä huomiota seksuaalisuuteen ja sukupuoli-identiteettiin esim. lainsäädännössä ja tasa-arvopolitiikassa (Juvonen 2002), koulumaailmassa (Lehtonen 2003) ja vanhemmuutta ohjaavissa instituutioissa (Vuori 2001 ja Kuosmanen 2007). Tästä kuvaa va esimerkki keväältä 2011 on, että tasa-arvovaltuutetun toimisto järjesti ensimmäisen transihmisten tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia käsittelevän seminaarin.

Naistenpäivän tiedotteen tapa määritellä tasa-arvo naisten ja miesten yhtäläisinä mahdollisuuksina ja tapa puhua naiskansalaisuudesta äitiyden, kasvattajuuden ja työmarkkinoille osallistumisen kautta uusintaa suomalaisen hyvinvointivaltion sukupuolittunutta ja naisten välisiä eroja häivyttävää käsitystä naiseuden mahdollisuuksista ja suhteesta valtiioon. Kun katse käännetään sukupuolen lisäksi muihin tekijöihin, kuten luokkaan tai seksuaalisuuteen, näyttäytyy suomalainen tasa-arvopuhe aktiivisena erojen ja toiseuden tuottajana. Raija Julkunen (2002, 37) onkin todennut pohjoismaisen hyvinvointivaltion mallin palvelevan parhaiten koulutukseen, ansiotyöhön, heteroseksuaaliseen parisuhteeseen ja heteroäitiyteen kiinnittyvää naista. Sosiaalipoliittikka tai sosiaalityö ei ole tasa-arvopolitiikasta huolimatta pystynyt olemaan kovinkaan herkkä naisten keskinäisille eroille.

Tasa-arvon suomalaiskansallinen kertomus ja rodulliset erot

Seuraavassa pohdin vielä erikseen suomalaisen tasa-arvopuheen ”suomalaisuutta” erityisesti rodullisten ja etnisten erojen tuottajana tiedotteen tekstin ja visuaalisen kuvaston kautta. Väitän, että tiedotteella tuotetaan ymmärrystä suomalaisesta tasa-arvosta sukupuolen, seksuaalisuuden ja luokan lisäksi myös rodullisena käsitteenä.

Tiedotteessa tuotetaan ero suomalaisen ”jo saavutetun tasa-arvon” yhteiskunnan ja kehitysmaiden epätasa-arvoisten yhteiskuntien välillä toteamuksella ”Suomessa naisilla on miesten kanssa yhtäläinen mahdollisuus osallistua poliittiseen toimintaan. Näin ei ole kaikkialla, eikä ole itsesäänselvyyttä, että naiset saavat ylipäätään osallistua politiikkaan tai edes äänestää”. Tällä näkemyksellä yhtäältä oikeutetaan tasa-arvopoliittinen ja naisten oikeuksia edistävä työ osana suomalaista kehityspoliittikkaa, mutta toisaalta myös tuotetaan rodullista eroa suomalaisten ja kehitysmaiden naisten välille. Salla Tuori (2007, 166) on todennut, että väite Suomesta tasa-arvon suhteen edistyneenä maana uusintaa sukupuolitettua rasismia, jota Lila Abu-Lugod (1998, 14) on kutsunut ”vielä yhdeksi kertomukseksi, jossa valkoiset naiset pelastavat ruskeat naiset ruskeilta miehiltä”.

Tällä tavoin tiedote toisintaa suomalaista niin sanottu maahanmuuttajayhteisölle suuntaamaansa tasa-arvopuhetta (katso Tuori 2007, Vuori 2007). Tässä puheessa maahanmuuttajanaiset esitetään epätasa-arvoisina ja uhkana nähdään ”maahanmuuttajamiehet”, ei suomalaisia miehiä, naisia tai suomalaista yhteiskuntaa (Tuori 2007, 166). Jaottelu ”suomalaisiin” ja ”ei-suomalaisiin” rakentaa oletusta suomalaisuudesta rodullisesti ja etnisesti yhtenäisenä kategoriana. Suomalaisessa keskustelussa esiintyvä ns. yhtenäiskulttuurin korostaminen pitää sisällään ajatuksen Suomen muuttumisesta monikulttuuriseksi maaksi vasta pakolaisten ja muun maahanmuuton myötä viimeisten parin vuosikymmenen aikana (Valovirta 2010, 96). Tämä siitäkkin huolimatta, että esimerkiksi perustuslaki vuodesta 1995 alkaen on tunnustanut vähemmistökansojen oikeuden kieleen ja kulttuuriin ja valtaväestön ja saamelaiden yhteenlöymäystä on kutsuttu pohjoismaiseksi kolonialismiksi (mt.).¹²

Puhumalla ”kehitysmaiden ihmisistä” sekä ”maailman köyhistä” tiedote niputtaa kehitysmaiden naiset yhteen ”kolmannen maailman naiset” – kategoriaan, joka näyttäytyy ristiriidattomana, yhtenäisenä ja muut-

tumattomana (Mohanty 1999). Tiedotteen vahva kehitysyhteistyön ammattilais(nais)ten ääni uusintaa käsitystä ei-länsimaisista naisista hiljaisina ja kaikenkattavan patriarkaalisen vallan alistamina (ks. Tuori 2007, 156). Äänessä ovat suomalaiset kehitysyhteistyön ammattilaiset kehitysmaiden naisten puolesta (Spivak 1988). Epätasa-arvo sijoitetaan toisaalle (ks. myös Vuori 2007, 144).

Tiedotteen ”tasa-arvosta Suomen vientituote” visuaalinen kuvasto vahvistaa kuvaa rodullisesti erotetuista toimijapositioneista. Kehitysmaiden naiset näyttäytyvät kehityspolitiikan hyödynsaajina, eivät sen aktiivisina suunnittelijoina tai toteuttajina (ks. vastaavaa analyysiä maahanmuuttajanaistoiminnasta Tuori 2007, Vuori 2007). Väestöliiton kotisivuilla tiedote on sijoitettu otsakkeen ”kansainvälisyys” alle ja kuvituksena on käytetty valokuvaa, jossa ilveilee ja hymyilee neljä lasta (kolme poikaa ja tyttö keskellä). Lapset seisovat päällystämättömällä tiellä pyykkien kuivuessa aidalla, betoniseinän tekstien perusteella etelä-aasialaisessa naapurustossa, naisen ja miehen kävellessä taustalla kohti kameraa ja katsojaa. Ikään kuin lähestyvät sitä tilaa, jossa katsoja, tai lahjoittaja elää.

Suomen UN Womenin kotisivuilla tiedote on sijoitettu otsikon ”uutiset” alle. Tiedotteen kuvituksena on käytetty entisen YK:n pääsihteerin Kofi Annanin ja hänen vaimonsa Nane Marie Annanin lähikuvaa. Muutoin tiedotteen ympärille muodostuu Väestöliiton sivuihin verrattuna vahvempi järjestömaailman kuvitus. Kotisivuilla houkutellaan järjestön toiminnasta kiinnostuneita otsikoilla ”lahjoita”, ”liity jäseneksi”, ”tilaa uutiskirje” ja ”tue UN Womenia Sherwoodissa”. Kuvitus tuottaa rodullisia ja toiminnallisia eroja: lahjoita-linkki on kuvitettu lähikuvalla hymyilevästä hampaattomasta aasialaisesta naisesta, ”liity jäseneksi”-kehoitusta kuvittaa lähikuva kolmesta valkoisesta hymyilevästä nuoresta miehestä ja naisesta, kun taas musta nainen tuijottaa kaukaisuuteen piikkilankojen takaa ”tilaa uutiskirje” – kehotuksen vieressä ja alimmassa kuvassa kolme eri väristä kättä päällekkäin otsakkeen ”tue UN Womenian sharewoodissa” -linkin vieressä kuvastavat yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä.

Molempien järjestöjen tiedotteessa käyttämä kuvitus, sekä laajempi kotisivujen kuvasto vahvistavat tiedotteen tekstin yhteyttä nuoriin ja heidän tulevaisuuteensa. Samalla tehdään eroa katsojan ja katsojan kohteen, kuvaajan, tiedotteen lukijan ja nimettömän kuvattavan, tasa-arvotoimien ja vientiä harjoittavan ja vientituotteiden vastaanottajien välillä.

Tiedotteen tarkempi luenta tarjoaa mahdollisuuden pureutua suomalaisen tasa-arvopuheen, valkoisen feminismin ja naisliikkeen kipupisteisiin, sisäiseen rasismiin sekä niiden kautta muodostuviin valta-asemiin (Tuori 2007, 159-60; Ikävalko 2010, 96-7): minkälaista feminismiä ja naisten välisiä suhteita 'tasa-arvo vientituotteena' – ajatus edistää?

Lopuksi

Voidaanko suomalaista tasa-arvopolitiikkaa lainkaan edistää vientituotteena? Brittitutkija Judith Squiresin (2007) mukaan samanaikaisesti kun kansainvälisillä indikaattoreilla mitattuna sukupuolten välinen epätasa-arvo on pienentynyt, niin luokkaperustainen sekä etelä-pohjoinen -akselilla mitattu epätasa-arvo on kasvanut. Hyvinvointi tai tuloerot eivät siis välttämättä selity pelkästään sukupuolittain eriteltyä tilastoa tuijottamalla.

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut purkaa ”tasa-arvosta suomalainen vientituote” – ajattelun ongelma- ja kipupisteitä tarkastelemalla myyttiä jo saavutetusta tasa-arvosta sekä tarkastella tasa-arvopuhetta toiseutta tuottavana puheena. Kristiina Brunila (2010, 88-90) on todennut, että (suomalaisessa) tasa-arvotyössä on toimittu kulloinkin olemassa olevien mahdollisuuksien ja resurssien varassa. Näin siis myös kehityspolitiikkaan kytkeytyneen tasa-arvotyön merkeissä, jossa monenlaiset ehdot, kuten markkinoitumisen mukanaan tuomat tulostavoitteet, tasa-arvon brändäys ja tuotteistaminen ovat rajanneet tasa-arvotyötä. Brunilan (2010, 89) mukaan tasa-arvotyötä ja sen tavoitteita itsessään pidetään niin uhkaavana, että sitä piilotellaan ja valjastetaan muiden intressien palvelemiseen. Tämä niin sanottu diskurssitaituruus tarkoittaa, että tasa-arvotyön tekijät hyödyntävät niitä järjestelmiä, joiden varassa tasa-arvotyötä toteutetaan.

Feministisen toiminnan ja tasa-arvotyön kytkeytymisestä myyttiin jo toteutuneesta tasa-arvona, toiseutta synnyttävänä toimintana, tai yhdistyneenä talouden kilpailukykyisyyspuheeseen ei näytä aiemman tutkimuksen perusteella olevan mitään uutta. Kesällä 2011 julkaistu kehitysmaatutkimuksen asiantuntijoiden pamfletti ”Kehitysapukeisarin vaatekaapilla” väitti, että 1980-luvulla vahvasti elänyt ”developmen-

talistinen”¹³ kehitysdoktriini, jossa kehitysyhteistyövaroissa käytetään runsaasti suomalaisia resursseja ja jotka sitten hyödyntävät suomalaista elinkeinoelämää, olisi vahvistunut uudelleen hallituskaudella 2007-11 hanketukena sellaisille sektoreille (metsä, tietotekniikka, energia, vesi), joilla suomalaisilla uskottiin olevan ”kilpailukykyisiä resursseja” tarjottavanaan (Koponen & Kontinen 2011, 11).

Brunila (2010, 90) toteaa optimistisesti, että hallinnan ja vallan näkyväksi tekeminen tarjoaa mahdollisuuden oppia tunnistamaan ne prosessit, joissa on opittu valitsemaan ”niin sanotusti oikein”. Tämän ajattelun mukaisesti outouttamisen menetelmän kautta tasa-arvopolitiikan alistavat vallan muodot tulevat paremmin näkyviin ja tätä myöten tarjoutuu mahdollisuus vastustaa niitä ja tehdä toisin. Kysymys kuuluukin, mitä vaihtoehtoisia feministisiä tapoja on puhua tasa-arvosta ja globaalista oikeudenmukaisuudesta kuin tuotteistaminen se vientituotteeksi? Tätä artikkelia kirjoittaessa, elokuussa 2011, käydään eurooppalaista keskustelua populistisen politiikan yhteyksistä rasismiin, islamofobiaan ja anti-feminismiin ja toisaalta todistetaan eurooppalaisen uusliberalistisen talouspolitiikan kriisiä. Nämä kysymykset vaativat yhä laajempaa keskustelua feminismien muodoista: minkälaista tasa-arvoa feministisen toiminnan kautta halutaan edistää ja kuinka pitkälle tasa-arvon edistämisen nimissä halutaan toimia valtaapitävien tai valtaa havittelevien virrassa.

Lähteet

- Aaltola, Mika. 2010. Mitä maailmanpolitiikka on? Teoksessa Vilho Harle (toim.) *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. Tampere: Tampereen yliopisto. *Studia Politica Tamperensia* 18, 39-78.
- Abu-Lughod, Lila. 1998. Introduction: Feminist Longings and Postcolonial Conditions. Teoksessa Lila Abu-Lughod (ed.) *In Remaking Women: Feminism and Modernity in the Middle East*. Princeton: Princeton University Press, 3-32.

- Ahmed, Sara. 2000. *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Anttonen, Anneli. 1994. Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea ja Nätkin Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino, 203-245.
- Bedford, Kate. 2009. Doing Business with the Ladies: Gender, Legal Reform, and Entrepreneurship in the International Finance Corporation. *Labour, Capital and Society* 41:1&2, 168-194.
- Bergman, Solveig (1998) Naisliikehdinnän moninaisuus, uusi suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa Ilmonen, Kaj. & Siisiäinen, Martti. (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere : Vastapaino, 165-186.
- Bergqvist, Christina (2001). Johdanto: Pohjoismaat – yksi vai useampia malleja? Teoksessa Bergqvist, Christina et al. (toim.) *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Helsinki: Edita, 15–26.
- Borchost, Anette. 2001. ”Mitä on institutionalisoitu tasa-arvo?” Teoksessa Bergqvist, Christina et al. (toim.) *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Helsinki: Edita, 175-180.
- Brunila, Kristiina. 2009. *Parasta ennen: Tasa-arvotyön projektitapaistuminen*. Helsinki: Yliopistopaino. Kasvatustieteenlaitoksen tutkimuksia 22.
- Brunila, Kristiina. 2010. Tasa-arvotyön projektitapaistuminen. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 88-91.
- Duffield, Mark. 1994. Complex Emergencies and the Crisis of Developmentalism. *IDS Bulletin* 25:4, 37-45.
- Eräsaari, Leena. 2010. Miksi hyvinvointivaltio on tärkeä naisille? Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 210-222.
- Eyben, Rosalind. 2009. What is happening to donor support for women's rights? *Contestations: dialogues on women's empowerment*, Issue 4. <http://www.contestations.net/issues/issue-4/what-is-happening-to-donor-support-for-women%E2%80%99s-rights/>. (22.8.2011).
- Haavisto, Pekka. 2011. ”Kokoaan suurempi Suomi” <http://www.pekkahaavisto.net/?p=496> (17.8.2011).
- Harjunen, Hannele. 2010. Intersektionaalisuus eurooppalaisen tasa-arvopolitiikan haasteena. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 305-306.

- Hausmann, Ricardo, Tyson, Laura D. ja Zahidi Saadia. 2010. *The Global Gender Gap Report 2010*. Geneva: World Economic Forum.
- Hentilä, Marjaliisa ja Lähteenmäki, Maria. 1990. *Kansainvälinen naistenpäivä 1910-1990*. Helsinki: Työväen arkisto. Työväen arkiston julkaisuja 2.
- Holli, Anne-Maria. 2002. Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet. Teoksessa Holli, Anne-Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta/STM, 12-30.
- Holli, Anne Maria ja Kantola, Johanna. 2007. State Feminism Finnish Style: Strong Policies clash with Implementation Problems. Teoksessa Outshoorn, Joyce ja Kantola, Johanna (eds.) *Changing State Feminism*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 82-101.
- Holli, Anne Maria, Raevaara, Eeva ja Luhtakallio, Eeva. 2007. Naiset, kunnallispolitiikka ja murros: johdatus tutkimuksen tematiikkaan. Teoksessa Holli, Anne-Maria, Luhtakallio, Eeva ja Raevaara, Eeva (toim.) *Sukupuolten valta/kunta: Poliittikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Tampere: Vastapaino, 11-32.
- Jallinoja, Riitta. 1983. *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet: Naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana*. WSOY: Juva.
- Julkunen, Raija. 2010. *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija. 2002. Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset. Teoksessa Holli, Anne-Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta/STM, 32-49.
- Juntti, Eira. 1998. 'Pohjolan naisten viemiset Eurooppaan': Suomalaisten naistenlehtien EU-keskustelu. Teoksessa Keränen, Marja (toim.) *Kansallisvaltion kielioppi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, SoPhi 28, 64-89.
- Kaisto, Jani ja Miikka Pyykkönen. 2010. Johdanto: Hallinnan analytiikan suuntaviivoja. Teoksessa Kaisto, Jani ja Pyykkönen, Miikka (toim.) *Hallintavalta: Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 7-24.
- Kantola, Johanna. 2002. "Rooman valtakunnan tuho": parisuhdelakikeskustelua eduskunnassa. Teoksessa Holli, Anne-Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta/STM, 287-304.

- Kantola & Nousiainen. Ilm. Euroopan unionin tasa-arvopolitiikka: velvoittavaa lainsäädäntöä ja pehmeää sääntelyä. Teoksessa Kantola, Johanna, Nousiainen, Kevät ja Saari, Milja (toim.) *Tasa-arvo toisin luettuna*.
- Kantola, Johanna ja Squires, Judith. Ilm. From State Feminism to Market Feminism? *International Political Science Review*.
- Kekki, Lasse. 2006. Pervon puolustus. *Kulttuurintutkimus* 23:3, 3-18.
- Koponen, Juhani ja Kontinen, Tiina. 2011. Kehitysyhteistyön ristiriidat.” Teoksessa Koponen, Juhani ja Kontinen, Tiina (toim.) *Kehitysapukeisarin vaatekaapilla..* Helsinki: Into Kustannus, 5-13.
- Kuosmanen, Paula. 2007. Mitäs ehkäsy te käytitte?: asiakaskäytäntöjä ja ensimmäisten lesbojen taktiikoita äitiyshuollon tiloissa. Teoksessa Vuori, Jaana ja Nätkin, Ritva (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 168-204.
- Kuusipalo, Jaana. 2002. Mikä on se tasa-arvo, jota tasa-arvopolitiikka tavoittelee? Teoksessa Holli, Anne-Maria, Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta/STM, 208-220.
- Kuusipalo, Jaana. 1994. ”Emännät ja työläisnaiset 1930-1950-lukujen politiikassa - oppaina Tyyne Leivo-Larsson ja Vieno Simonen”. *Naisten hyvinvointivaltio*. Toim.. Anneli Anttonen, Lea Henriksson, ja Ritva Nätkin. Tampere: Vastapaino. 157-78.
- Lister, Ruth. 2009. A Nordic Nirvana? Gender, Citizenship, and Social Justice in the Nordic Welfare States. *Social Politics* 16:2, 242-278.
- Maabrändiraportti. 2010. *Tehtävä Suomelle! Maabrändiraportti 25.11.2010* http://www.maabrändi.fi/wp-content/uploads/2011/06/TS_koko_raportti_FIN.pdf (10.8.2011)
- Mohanty, Chandra Talpade. 1999. Lännen silmien alla: Feministinen tutkimus ja kolonialistiset diskurssit.” Teoksessa, Airaksinen, Jaana ja Ripatti, Tuula (toim.) *Rotunaisia ja feminismejä: Nais- ja kehitystutkimuksen risteyskohtia*. Tampere: Vastapaino, 229-273.
- Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry. 2008. *Kansalaisjärjestöjen raportti YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa, kesäkuu 2008* <http://blogs.helsinki.fi/takurssi2010/files/2010/02/CEDAW-Varjoraportti-2008.pdf> (10.8.2011).
- Nousiainen, Kevät. 2011. Tasa-arvo- ja kriminaalipolitiikka: aina eri paria? *Oikeus* 40:2, 218-225.

- Pentikäinen, Merja. 2002. Naiset. Teoksessa Haapea, Arto (toim.) *Ihmisoikeudet 2000-luvulla: Sopimuksia ja asiakirjoja*. Helsinki: Edita, 544-557.
- Pietilä, Hilikka. 2007. *Naiset ja YK: Vuosikymmenien menestystarina*. <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=15409&GUID={A62EFADA-7E86-4302-8875-EF17B222CA5C}> (12.8.2011).
- Pirjatanniemi, Elina. 2011. Haastavatko ihmisoikeudet Suomen kriminaalipolitiikan? *Oikeus* 40:2, 154-174.
- Rautalin, Jukka. 2008. *Tasa-arvosta suomalaisen ay-liikkeen vientituote*. http://www.tasa-arvoklinikka.fi/tasa/index.php?option=com_content&view=article&id=191&Itemid=100093 (17.8.2011).
- Ronkainen, Suvi. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:4, 388-401.
- Rossi, Leena-Maija. 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21-38.
- Saarilahti, Jenni. 2000. *Tasa-arvosta vientituote!* <http://plaza.fi/ellit/tyo-ja-yhteiskunta/ymparisto-yhteiskunta/tasa-arvosta-vientituote> (17.8.2011).
- Sorainen, Antu. 2005. *Rikollisia sattumalta? Naisten keskinäistä haureutta koskevat oikeudenkäynnit 1950-luvun Itä-Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Spivak, Gayatri Charkavorty. 1988. Can Subaltern Speak? Teoksessa Nelson, Cary ja Grossberg, Lawrence (ed.) *Marxism and the Interpretation of Culture*. Illinois: Illini Books, 271-313.
- Squires, Judith. 2005. Is Mainstreaming Transformative? Theorizing Mainstreaming in the Context of Diversity and Deliberation. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society* 12:3, 366-388.
- Sulkunen, Irma. 1987. Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.) *Kansa liikkeessä*. Helsinki: Kirjayhtymä, 157-72.
- Suomen Kuvalehti. 2011. *Björn Wahlroos: Kehitysapu syytä lopettaa*. <<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/bjorn-wahlroos-kehitysapu-syyta-lopetaa>> (4.8.2011).
- Suomen UNIFEM. 2006. *Kehitystä naisille - kehitystä kaikille: Suomen UNIFEM - Finlands UNIFEM 1981-2006*. Helsinki: Suomen UNIFEM.
- Suomen UN Women. 2011. *Väestöliitto ja Suomen UN Women: Tasa-arvo Suomen vientituotteeksi*. <http://www.unwomen.fi/tasa-arvo-suomen-vientituotteeksi> (8.3.2011).

- Tasa-arvovaltuutettu. 2009. *CEDAW-sopimus myös mahdollisuus tasa-arvon edistäjänä* http://www.tasa-arvo.fi/nyt/puheita_kirjoituksia/cedaw2009 (10.8.2011).
- Teräs, Leena. 2006. *Resurssikeskuksilla on paikkansa naisten poliksina: Suomen naisresurssikeskukset tarvitsevat pysyvää rahoitusta.* <http://leenateras.net/blogi/blogi2006.html> (17.8.2011).
- Trägårdh, Lars. 2002. Sweden and the EU: Welfare State Nationalism and the Spectre of 'Europe'. Teoksessa Hansen, Lene ja Wæver, Ole (ed.) *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*. London: Routledge, 130-181.
- Tuori, Salla. 2007. Erontekoja - Rodullistetun sukupuolen rakentuminen monikulttuurisessa naispolitiikassa." Teoksessa , Kuorrtti, Joel, Lehtonen, Mikko ja Löytty, Olli (toim.) *Kolonialismin jäljet: keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 156-174.
- United Nations Development Programme. 2010. *Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development*. New York: United Nations Development Programme.
- Valkonen, Kaija (toim.) 1999. *Helvi Sipilä: Naisena ihmiskunnan asialla*. Helsinki: WSOY.
- Valovirta, Elina. 2010. Ylirajaisten erojen politiikkaa. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 92-105.
- Väestöliitto. 2011. *Väestöliitto ja Suomen UN Women: Tasa-arvo Suomen viennituotteeksi.* <http://www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys/?x276765=959107> (8.3.2011).
- Vänskä, Annamari. 2007. "Isona minusta tulee palomies!" - Kuinka lapsia heteroseksualisoidaan Vogue Bambinin muotikuviissa. *Nuorisotutkimus* 3/2007, 3-22.

Viitteet

- 1 Tämä artikkeli pohjautuu kesällä 2011 Avoimessa yliopistossa pidetylle luennolle luentosarjassa "Miten suomalainen yhteiskunta ja politiikka ovat rakentuneet?". Kiitos Pirjo Jukaraiselle ja Johanna Kantolalle artikkelin luonnosvaiheessa tehdyistä ehdotuksista ja huomioista.

- 2 Kansainvälinen naistenpäivän satavuotista perinnettä juhlittiin vuonna 2011. Ensimmäisen kerran kansainvälistä naistenpäivää vietettiin 19.3.1911 Itävallassa, Tanskassa, Saksassa ja Sveitsissä edellisvuonna kansainvälisen sosialistinaisten konferenssissa Kööpenhaminassa tehdyn päätöksen mukaisesti. Suomesta tähän konferenssiin osallistui viisi ensimmäisen kauden naiskansanedustajaa (Ida Aalle, Miina Sillanpää, Hilda Herrala, Aura Kiiskinen ja Hilja Pärssinen) ks. aiheesta lisää Hentilä ja Lähteenmäki 1990. Vuonna 1975 YK:n kansainvälisenä naisten vuonna, YK nimesi kansainväliseksi naistenpäiväksi päivämäärän 8.3., joka on vakiintunut naistenpäivän viettopäiväksi. Samana vuonna järjestettiin naistenvuoden maailmankonferenssi Meksikossa.
- 3 Suomen UN Women on heinäkuussa 2010 perustetun UN Womenin (*United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women*) yksi 18:sta kansallisesta toimikunnasta. UN Womenin alaisuuteen kuuluvat YK:n naistenrahasto UNIFEM, YK:n naisten asemaa käsittelevä jaosto DAW, tasa-arvokysymysten ja naisten aseman erityisneuvonantajan toimisto OSAGI ja kansainvälinen tutkimus- ja koulutusinstituutti naisten aseman parantamiseksi, INSTRAW. Suomen UN Women jatkaa vuonna 1981 perustetun YK:n naisten kehitysrahaston Suomen yhdistyksen, sittemmin Suomen UNIFEMiksi (YK:n naistenrahasto) nimeänsä vaihtaneen järjestön toimintaa: tiedotustyötä ja varainhankintaa UNIFEMin ja nytemmin UNWOMENin kehitysyhteistyöhankkeisiin (Suomen UNIFEM 2006). YK:n ensimmäisenä naisapulaispääsihteerinä toimineella (1972-1980) Helvi Sipilällä oli merkittävä rooli YK:n naistenrahaston perustamisessa sekä hän toimi Suomen yhdistyksen ensimmäisenä puheenjohtajana. Lisää 1960- ja 1970-lukujen YK-politiikasta ks. Pietilä 2007 ja Valkonen 1999. Ensimmäinen Suomen UNIFEMin seminaari pidettiin kansainvälisenä naistenpäivänä vuonna 1982 Eduskunnan auditoriossa, yleisönään yhdistyksen jäsenet, naiskansanedustajat ja talouselämän naisjohtajat. Naistenpäivän luentotilaisuudesta on muotoutunut järjestön merkittävin tiedotustapahtuma (Suomen UNIFEM 2006, 12). Vuonna 1991 juhlaluento nimettiin Helvi Sipilä-luennoksi Helvi Sipilän 75-vuotis syntymäpäivärahaan turvin. Vuoden 2011 juhla oli Helsingin yliopiston, Helsingin yliopiston alumnit ry:n, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry:n ja Suomen UN Womenin yhteistyötä.
- 4 Tässä muutamia muita esimerkkejä: ”Tietotekniikasta ylpeät suomalaiset ovat tehneet Suomesta oikean tekniikan mallimaan, kansainvälisen IT-veturin. Miksi emme markkinoida tasa-arvoa yhtä innokkaasti?” (Irina Krohnin haastattelu Saarilahti 2000), ”Tasa-arvosta voitaisiin tehdä Suomelle vientituote. Suomella on yhä maine tasa-arvon mallimaana. Jos panostamme

tasa-arvoon, voimme markkinoida maatamme paikkana, jossa ihmisten on hyvä elää, kasvaa ja tehdä työtä. Näin voisimme houkutella uusia asukkaita ja toimijoita kylmään pohjoiseen.” (naisten resurssikeskuksista käytävää keskustelua Leena Teräksen blogissa Teräs 2006), ”Tasa-arvosta suomalaisen ay-liikkeen vientituote” (Rautalin 2008), ”Perustavanlaatuinen käsitys ihmisten ja sukupuolten tasa-arvosta on suomalainen vahvuus myös maailmalla. Se on vientituote.” (Pekka Haavisto presidenttikampanjansa avauksessa 8.6.2011 Haavisto 2011).

- 5 Kansainvälisen naistenpäivän juhlassa 2011 Helsingin yliopiston 1. vararehtori Ulla-Maija Forsberg sekä professori Tuija Pulkkinen nostivat puheissaan esille koulutusmarkkinoiden kansainvälistymisen, koulutusvientiä ja tasa-arvon edistämisen eettisiä kysymyksiä sukupuolittain eriytetyn koulutuksen ja naisten aseman parantamisen näkökulmasta viitaten Helsingin yhteistyöhön saudi-arabialaisten yliopistojen kanssa.
- 6 Indeksi mittaa taloudellista osallistumista (palkat, naisten osuus korkeasti koulutetuissa töissä), koulutusta, terveyttä, ja poliittista osallistumista (Hausmann, Tyson ja Zahidi 2010).
- 7 Indikaattori mittaa äitiyskuolleisuutta, hedelmällisyyslukua, naisten paikkoja parlamentissa, toisen asteen koulutusta, osuus työvoimassa ja ehkäisyvälineiden käyttö (United Nations Development Programme 2010).
- 8 YK:n vuosituhattavoitteet, ks. <http://www.vuosituhattavoitteet.fi/> (10.8.2011).
- 9 Helvi Sipilän roolista sopimuksen neuvotteluprosessissa lisää Valkonen 1999.
- 10 Sopimukseen ei ole tehty muutoksia hyväksymisen jälkeen, mutta sopimusta ja sen täytäntöönpanoa valvova CEDAW-komitea on tehnyt vuosien varrella yleisoheja ja suosituksia (Tasa-arvoaltuutettu 2009; Pentikäinen 2002). Näistä yhtenä esimerkkinä naisiin kohdistuva väkivalta, joka ei sellaisenaan kuulu sopimukseen, mutta CEDAW-komitea on vuonna 1992 hyväksynyt yleisen suosituksen, jonka mukaan sopimuksen 1. artiklaan kirjattu syrjinnän kieltö kattaa myös naisiin kohdistuvan väkivallan (Pirjatanen 2011, 160).
- 11 Lukupiirissä luettiin mm. englantilaisen John Stuart Millin teosta *Subjection of Women* (suomennettu vuonna 1910 nimellä Naisen asema). Lukupiiriläiset perustivat vuonna 1884 Suomen naisyhdistyksen. Fennomaanisen liikkeen hajaannuttua vanha- ja nuorsuomalaisiin, tämä jako näkyi myös naisyhdistyksen jäsenistössä. Yhdistyksestä eronneet perustivat uuden järjestön, Unioni Naisasialiitto Suomessa vuonna 1892.

- 12 Samantyyppinen jako jo saavutetun tasa-arvon Suomeen ja rodullisen ja etnisesti rakennetun jaon ”meihin ja muihin” nähtiin Suomen EU-jäsenyysneuvottelujen aikana käydyssä naistenlehtien keskustelussa. Suomi ja Eurooppa esitettiin vastapoleleina ja hierarkkisenä, Suomen jäsenyyttä EU:ssa perustellaan sillä että ulkopuolelle jäädessä joudutaan samaan luokkaan Baltian maiden ja idän kanssa. Hierarkkia rakennetaan Pohjois-Euroopan ja Etelä-Euroopan välillä, mutta myös suhteessa Itä-Eurooppaan - missä vielä tässä vaiheessa ollaan ”auttamattomasti EUn ulkopuolella”. EU:n uhkakuvat muuttuivat loppuvuodesta 1994 retoriikaksi ”meillä on paljon annettavaa” ja ”Eurooppa kuntoon voimalla kymmenen naisen”. Pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia oltiin viemässä Eurooppaan (Juntti 1998, 76-80). Myöskin Ei-EU:lle -liike käytti hyväkseen vahvoja mielikuvia EU-jäsenyyden vaikutuksista: jäsenyys merkitsee hyvinvointivaltion romahtamista ja roomalaiskatolisuus ja Paavi nimetään hyvinvointivaltion uhkina (Pietilä ja Söderlund 1994). Yhtymäkohtia löytyy muun muassa ruotsalaiseen EU-jäsenyyskeskusteluun, jossa Eurooppa esitettiin naisten loukkona ja yhdistettiin mielikuviiin prostituutiosta ja seksismistä. EU nähtiin Ruotsin vastakohtana neljällä koolla: konservatismi, kolonialismi, kapitalismi ja katolisuus (Trägårdh 2002).
- 13 Mark Duffield käyttää termiä ’developmentalism’ puhuessaan normatiivisesta prosessista jonka lähtökohtana on moderniteetin idea ja usko, että köyhyyden ja haavoittuvuuden poistamiseksi tehty työ lisää ihmisten kokemusta turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Kehitys-paradigmaan kuuluu myös ajatus siitä, että jaettu kehitys (progressio) on normaali pitkäaikaisen yhteiskunnallisen muutoksen suunta (Duffield 1994, 38).